

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО

УДК 342.51:366.5

О. П. Письменна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
Вінницького національного аграрного університету

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

У статті проаналізовано зміни, які відбулись зі створенням Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів, а також систематизацією органів виконавчої влади у сфері безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів.

Ключові слова: захист прав споживачів, систематизація органів виконавчої влади, безпека харчових продуктів.

Постановка проблеми. В Україні перешкодою у проведенні масштабних реформ стала занадто велика кількість, яка не спромоглася перерости в якість, та надмірна багатофункціональність органів виконавчої влади. Саме тому концепція адміністративної реформи, яка передбачає реформування системи центральних органів виконавчої влади шляхом «формування ефективної організації виконавчої влади як на центральному, так і на місцевому рівнях управління», є на сьогодні одним із пріоритетів держави, особливо після нещодавньої ратифікації уже підписаної Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Зміни, які відбулись зі створенням Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів, а також систематизацією органів виконавчої влади у сфері безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів шляхом об'єднання управління ветеринарної медицини, фітосанітарної, насінневої інспекцій та інспекції з контролю за цінами, а також СЕС, покликані ефективніше організувати роботу за підтримки Проекту ЄС «Удосконалення системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання захисту прав споживачів розглядали такі вчені: О. Єгоричева, О. Зверєва, Л. Іваненко, А. Коваленко, Г. Колісникова, Є. Кравченко,

М. Пархоменко, О. Письменна, Н. Сахуліна, С. Фурса та ін.

Метою статті є аналіз змін, які відбулись зі створенням Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів, а також систематизацією органів виконавчої влади у сфері безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до п. 3 ст. 5 Закону України «Про захист прав споживачів» захист прав споживачів здійснюють центральний орган виконавчої влади, який формує та забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту прав споживачів, реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, місцеві державні адміністрації, інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства, а також суди.

До недавнього часу центральним органом із питань споживчої політики була Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів (Держспоживінспекція України). Її діяльність була врегульована Указом Президента України «Про Положення про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів» від 22.02.2012 р. та координувана Кабінетом Міністрів України за допомогою Міністра економіки України.

Основними повноваженнями цієї інспекції були участь у формуванні державної політики та забезпечення її реалізації у сфері стандартизації, метрології та сертифікації, а також у сфері споживчої політики й захисту прав споживачів.

Пріоритетними завданнями були:

– втілення державної політики у таких сферах: державний контроль за дотриманням законодавства про захист прав споживачів і рекламу, державний ринковий нагляд, державний нагляд за дотриманням технічних стандартів, норм та правил;

– висування пропозицій щодо формування державної політики у сфері діяльності Держспоживінспекції України.

Але відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» № 442 від 10.09.2014 р. Держспоживінспекцію України було реформовано [7].

Натомість було створено Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів, реорганізувавши шляхом перетворення Державної ветеринарної та фітосанітарної служби, приєднавши до служби, що була створена, Державну інспекцію з питань захисту прав споживачів і Державну санітарно-епідеміологічну службу та поклавши на неї функції з реалізації державної політики органів, які припиняли свою діяльність, а також функції із здійснення державного нагляду за дотриманням вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін і здійснення державного нагляду у сфері туризму і курортів.

Отже, можна сказати, що цією постановою було прийнято рішення систематизувати органи центральної виконавчої влади у сфері безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів, надати їм рис комплексності. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів є правонаступницею цілої низки державних центральних органів виконавчої влади, зокрема й Держспоживінспекції України.

Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів офіційно розпочала виконання функцій із реалізації державної політики у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання Державної служби з питань безпечності хар-

чових продуктів та захисту прав споживачів» № 260-р від 6.04.2016 р. [4].

З метою забезпечення фінансування Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів Кабінетом Міністрів України було прийнято розпорядження № 76-р від 27.01.2016 р., у якому було затверджено структуру апарату Держпродспоживслужби, що була погоджена з Міністром аграрної політики та продовольства України, за погодженням із Мінфіном був затверджений штатний розпис та кошторис апарату [5].

Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів було затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 667 від 2.09.2015 р., у якому було визначено її основні завдання та напрями діяльності [6]. Потрібно вказати на деякі з них, які безпосередньо стосуються захисту прав споживачів у торговельному обслуговуванні. Зокрема, серед завдань служби у сфері захисту прав споживачів у торговельному обслуговуванні можна назвати такі:

– реалізація державної політики у сферах безпечності якості харчових продуктів та державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів і реклами у цій сфері;

– здійснення метрологічного нагляду;

– здійснення ринкового нагляду в межах сфери своєї відповідальності;

– здійснення відповідно до закону заходу державного нагляду (контролю) за санітарним законодавством.

Відповідно до своїх основних завдань у сфері захисту прав споживачів у торговельному обслуговуванні Держпродспоживслужба виконує такі дії:

– узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо його вдосконалення;

– організовує проведення у лабораторіях досліджень для цілей державного контролю;

– перевіряє додержання суб'єктами господарювання, що здійснюють свою діяльність у сфері торгівлі, вимог законодавства про захист прав споживачів;

– проводить контрольні перевірки правильності розрахунків із споживачами за реалізовану продукцію згідно із законом;

– накладає на суб'єктів господарської діяльності у сфері торгівлі стягнення за порушення законодавства про захист прав споживачів;

– передає матеріали перевірок на дії осіб, що містять ознаки кримінального правопорушення, органам досудового розслідування;

– здійснює контроль за дотриманням законодавства про рекламу щодо захисту прав споживачів реклами, приймає рішення про визнання реклами недобросовісною, прихованою, про визнання порівняння у рекламі неправомірним з одночасним зупиненням її розповсюдження.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення територіальних органів Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів» від 16.12.2015 р. були утворені як юридичні особи публічного права територіальні органи Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів, а також реорганізовані служби органів, повноваження яких після реформування увійшли до сфери Держпродспоживслужби [8].

Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів очолює голова, який призначається на посаду чи звільняється з неї Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозиції Міністра аграрної політики та продовольства.

На голову покладається повноваження щодо здійснення керівництва і діяльності цієї структури, а також представництво у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами, організаціями в Україні та поза її межами, низка інших повноважень.

Після реформування цієї служби її повноваження були значно розширені, але варто зазначити, що під час здійснення нагляду, наприклад ринкового, суб'єкт господарювання також має низку прав.

Зокрема, суб'єкти господарювання мають право:

– вимагати від посадових осіб, які здійснюють ринковий нагляд за продукцією, додержання вимог законодавства, перевіряти наявність у цих осіб службових посвідчень і одержувати від них копії посвідчень (направлень) на проведення перевірок, не допускати їх до проведення перевірок, якщо вони не надали копії таких документів;

– бути присутніми під час здійснення усіх заходів ринкового нагляду;

– одержувати в установленому порядку від органів ринкового нагляду й органів доходів і зборів необхідну, доступну та достовірну інформацію про результати ринкового нагляду;

– вимагати від посадових осіб, які здійснюють ринковий нагляд, забезпечення конфіденційності будь-якої інформації, одержаної під час здійснення ринкового нагляду, крім випадків, визначених законами України;

– оскаржувати будь-які рішення, приписи, дії та бездіяльність органів ринкового нагляду, органів доходів і зборів та їх посадових осіб;

– звертатися за захистом своїх прав та інтересів до суду. [1, с. 35]

Говорячи про захист прав споживачів органами місцевого самоврядування, потрібно врахувати думку А. Коваленко, яка говорить, що чинне законодавство України встановлює низку засобів, що мають на меті підвищення захисту прав споживачів. Проте більшість із них науково не обґрунтовані. Дослідження, які проводяться науковцями у цій сфері, не є комплексними щодо питань контролю органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав споживачів [3, с. 375].

На сьогодні до повноважень органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав споживачів у торговельному обслуговуванні належать такі права:

– право на розгляд звернення споживачів та консультації з питань їхнього захисту;

– аналіз договору, який укладається між продавцями (виконавцями, виробниками) та споживачем, з метою виявлення умов, які можуть обмежити права споживачів;

– у разі виявлення продукції неналежної якості, фальсифікованої, небезпечної для життя, здоров'я, майна споживачів і навколишнього природного середовища терміново повідомити про це відповідні територіальні органи у справах захисту прав споживачів, інші органи, що здійснюють контроль і нагляд за якістю і безпекою продукції;

– у разі виявлення факту реалізації продукції, яка не супроводжується необхідною, доступною, достовірною, своєчасною інформацією та відповідним документом, або продукції із простроченим строком придатності тимчасово зупинити реалізацію продукції до пред'явлення інформації, супровідної документації або припинити її реалізацію;

– готування подання до органу, який видав дозвіл на здійснення відповідного виду діяльно-

сті, для вирішення питання про тимчасове зупинення його дії чи про дострокове анулювання у разі систематичного порушення прав споживачів;

– подавати до суду позови щодо захисту прав споживачів.

Органи місцевого самоврядування посідають особливе місце в системі державного контролю захисту прав споживачів у торговельному обслуговуванні, про що було зазначено у Європейській хартії місцевого самоврядування. Це надає право та можливість місцевим органам влади здійснювати в межах закону та в інтересах місцевого населення регулювання й управління суттєвою часткою державних справ, які належать до їхньої компетенції. Тому Конституцією України гарантується право органів місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого значення у межах законодавства України.

Висновки і пропозиції. Отже, місцеве самоврядування є не лише проявом громадської свободи, а й складовою системи державно-владних відносин, оскільки держава в законодавчому порядку визначила за органами місцевого самоврядування певне коло прав та обов'язків.

Нині ефективність наявних методів контролю органами місцевого самоврядування не дуже висока. Здійснення ними контролю у сфері захисту прав споживачів у торговельному обслуговуванні малоефективне.

Причини полягають у недостатньому обсязі повноважень у цій сфері, відсутності механізмів реалізації покладених на них державою обов'язків. Прогалини в законодавстві та відсутність належно впорядкованої системи взаємодії між органами місцевого самоврядування та спеціально уповноваженими органами призводять до недосконалості захисту прав споживачів у торговельному обслуговуванні [2].

Вважаємо, що було б раціональним використання державного контролю, а також контролю органів місцевого самоврядування як бази для підвищення ефективності діяльності щодо захисту прав споживачів.

Описуючи питання ефективності контрольної діяльності органів місцевого самоврядування щодо захисту прав споживачів у торговельному обслуговуванні, насамперед потрібно мати на увазі певні способи захисту таких прав. Застосування конкретного способу захисту порушених прав є ціллю діяльності органів місцевого са-

моврядування. Адже від якості прийнятих законодавчих актів, які будуть пов'язані з наданням повноважень органам місцевого самоврядування щодо здійснення контролю з питань захисту прав споживачів, залежить ефективність їх практичного застосування, а також міра досягнення поставлених цілей політики держави у сфері захисту прав споживачів у цілому [3, с. 378].

Враховуючи це, можна сказати, що такий контроль буде більш ефективним, якщо він буде здійснюватися на місцевому рівні. Водночас, делегуючи повноваження органам місцевого самоврядування, не потрібно надавати лише частину повноважень спеціального центрального виконавчого органу влади, а слід забезпечити передачу всіх повноважень у цій сфері.

Список використаної літератури:

1. Апанасенко К.І. Державний ринковий нагляд за нехарчовою продукцією в Україні. Європейські основи правового інституту / К.І. Апанасенко // Актуальні проблеми юридичної науки та практики. – 2015. – № 1 (1). – С. 28–38.
2. Коваленко А.В. Експертна оцінка ефективності контрольної діяльності органів місцевого самоврядування щодо захисту прав споживачів / А.В. Коваленко // Інвестиції. Практика та досвід. – 2014. – С. 135–138.
3. Коваленко А.В. Органи місцевого самоврядування в системі державного контролю з питань захисту прав споживачів / А.В. Коваленко // Теорія та практика державного управління. – 2012. – № 4. – С. 374–379.
4. Питання Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів : розпорядження Кабінету Міністрів України № 260-р від 6.04.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
5. Деякі питання забезпечення діяльності Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів : розпорядження Кабінету Міністрів України № 76-р від 27.01.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.
6. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів : постанова Кабінету Міністрів України № 667 від 2.09.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
7. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України № 442 від 10.09.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

-
8. Про утворення територіальних органів Державної служби питань безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів : постановою Кабінету Міністрів України № 1092 від 16.12.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada>.
-

Письменная Е. Ф. Полномочия органов исполнительной власти по защите прав потребителей

В статье проанализированы изменения, которые произошли с созданием Государственной службы Украины по вопросам безопасности пищевых продуктов и защиты прав потребителей, а также систематизацией органов исполнительной власти в сфере безопасности пищевых продуктов и защиты прав потребителей.

Ключевые слова: защита прав потребителей, систематизация органов исполнительной власти, безопасность пищевых продуктов.

Pysmenna O. P. Powers of executive authorities for protection of consumers' rights

Article analyzed the changes that occurred with the creation of Service of Ukraine on food safety and consumer protection and systematization of executive power in the field of food safety and consumer protection.

Key words: consumer protection, ordering the executive power, food safety.